

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ З ПИТАНЬ ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

**Вступне слово
Від Представника Генерального
секретаря ООН з питань Внутрішньо
переміщених осіб
Френсіса М. Денга¹**

Перед міжнародним співтовариством постало монументальне завдання забезпечити захист для осіб, які всупереч власним бажанням змушені залишати домівки через жорстокі конфлікти, масові порушення прав людини або інші непередбачувані та трагічні події, але які лишилися в межах кордонів своєї країни. Майже завжди такі люди страждають від серйозних психологічних травм, складних умов життя та дискримінації. Саме з метою подолання цих викликів і були розроблені Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення.

Принципи визначають права та гарантії відповідного захисту для внутрішньо переміщених осіб на будь-якому етапі переміщення. Вони захищають від необґрунтованого переміщення, пропонують основу для захисту та надання допомоги під час переміщення та визначають гарантії безпечного повернення, переселення та реінтеграції. Хоча вони не є зобов'язуючими, Керівні принципи відображають та повністю відповідають міжнародним угодам у сфері міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини. Іншими словами, вони є своєрідним аналогом міжнародного права з питань біженців.

Принципи розроблялися протягом кількох років у рамках мандату, що був наданий мені у 1992 році Комісією ООН з прав людини. Початково моє завдання полягало у вивченні причин та наслідків внутрішнього переміщення, статусу внутрішньо переміщених осіб, ступеню забезпечення їх потреб у існуючих інституційних рамках, а також способи покращення рівня захисту та надання допомоги таким особам.

Відповідно, така оцінка потребувала аналізу правових та інституційних реалій та наявних у них прогалин. Я відвідував різні країни та спілкувався із урядовцями. У співпраці із командою міжнародних правників я оцінив, як внутрішньо переміщені особи отримують захист та увагу за міжнародним правом. Результатом цієї роботи стала «Збірка та аналіз правових норм». У рамках

дослідження стало зрозуміло, що хоча внутрішньо переміщені особи отримують певний рівень захисту, лишається забагато сфер, у яких відсутнє достатнє регулювання, щоб забезпечити належний захист. Як наслідок, Комісія ООН з прав людини та Генеральна Асамблея ООН поклали на мене завдання підготувати проект норм, які б забезпечували достатній захист для внутрішньо переміщених осіб. Це вилилося у створення проекту Керівних принципів, які містять і існуючі норми, і покривають «сірі зони» нормативного регулювання.

Після того як Керівні принципи були представлені у 1998 році, Комісія ООН з прав людини прийняла резолюцію, якою звертала увагу міжнародної спільноти на цю роботу. Також вона наголосила, що Спеціальний представник Генерального секретаря ООН з питань внутрішнього переміщення спиратиметься на них у рамках свого діалогу із урядами та усіма тими, чий мандат чи види діяльності стосуються внутрішнього переміщення.

Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення – цінна інструкція для урядів, інших компетентних органів, міжурядових та неурядових організацій у їх роботі із внутрішньо переміщеними особами. Я сподіваюся, що цей документ набуде найширшого розповсюдження та застосовуватиметься на місцях.

Червень 2001

¹Френсіс М.Денг був Представником Генерального секретаря ООН з питань внутрішньо переміщених осіб у період з 1992 по 2004 рік.

Ніні Кутюковій пощастило вижити після обстрілу «Градом» багатоповерхівки, в якій вона досі проживає у Луганській області, у 15 км від лінії розмежування. Дев'ятиповерховий будинок, де залишилось проживати всього три родини, був зруйнований ракетними обстрілами на 90 відсотків. У той час, як усі інші мешканці будинку виїхали у пошуках безпеки у місцеві гуртожитки та інші міста, пані Ніна разом із двома іншими родинами залишилась, щоб уберегти свій дім від можливих пограбувань.
Фото: UNHCR Ukraine / Є.Гусев

ПЕРЕДМОВА

СФЕРА ОХОПЛЕННЯ ТА МЕТА

1. Дані Керівні принципи спрямовані на забезпечення особливих потреб внутрішньо переміщених осіб у всьому світі. У них визначено права та гарантії, необхідні для захисту осіб від примусового переміщення, а також надання їм захисту та допомоги під час переміщення, а також під час повернення чи переселення та реінтеграції.
2. Для цілей даних Принципів внутрішньо переміщеними особами вважаються особи або групи осіб, які були змушені покинути свої будинки або місця постійного проживання, зокрема в результаті або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих і які не перетнули міжнародно визнаний державний кордон.
3. Дані Принципи відображають положення міжнародного права захисту прав людини та міжнародного гуманітарного права та складені у відповідності із ними. Вони є керівними для:
  - а) Представника Генерального секретаря ООН з питань внутрішньо переміщених осіб при виконанні його мандату;*
  - б) держав, які зіткнулися з явищем внутрішнього переміщення;*
  - в) всіх інших органів влади, груп осіб і окремих осіб в їх відносинах з внутрішньо переміщеними особами; та*
  - г) міжурядових і неурядових організацій при роботі із ситуаціями внутрішнього переміщення.*
4. Дані Керівні принципи підлягають якнайширшому поширенню та застосуванню.

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Принцип 1

1. Внутрішньо переміщені особи, на підставі повної рівності, користуються тими ж правами та свободами, передбаченими міжнародним правом і національним законодавством, якими користуються інші особи в їхній країні. Вони не повинні піддаватись дискримінації при здійсненні будь-яких прав і свобод на підставі того, що вони є внутрішньо переміщеними особами.
2. Дані Принципи не стосуються аспектів індивідуальної кримінальної відповідальності за міжнародним правом, зокрема за вчинення геноциду, злочинів проти людства та воєнні злочини.

Принцип 2

1. Всі органи влади, групи осіб та окремі особи незалежно від їх правового статусу дотримуються цих принципів і застосовують їх без будь-якого несприятливого розрізнення. Дотримання цих принципів не впливає на правовий статус будь-яких органів влади, груп осіб або окремих осіб.
2. Дані Принципи не повинні тлумачитися як такі, що обмежують, змінюють або скасовують положення будь-якого інструменту міжнародного права прав людини чи міжнародного гуманітарного права або права, що надаються особам відповідно до національного законодавства. Ці Принципи не зачіпають, зокрема, право шукати притулок в інших країнах і користуватися цим притулком.

Принцип 3

1. На державну владу покладається основний обов'язок і відповідальність за надання захисту та гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам, які перебувають під її юрисдикцією.
2. Внутрішньо переміщені особи мають право просити та отримувати у держави захист і гуманітарну допомогу. За звернення з таким проханням вони не підлягають переслідуванню чи покаранню.

Принцип 4

1. Дані Принципи застосовуються без дискримінації за будь-якою ознакою, як от: за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії або віросповідання, політичних чи інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, правового або соціального статусу, віку, інвалідності, майнового стану, народження або за будь-яким іншим критерієм.
2. Окремі категорії внутрішньо переміщених осіб, такі як діти, особливо неповнолітні без супроводу, вагітні жінки, матері з малолітніми дітьми, жінки, які очолюють домогосподарства, люди з інвалідністю та особи похилого віку, мають право на потрібні їм захист і допомогу, а також на ставлення, яке бере до уваги їхні особливі потреби.

Принцип 5

Усі органи влади та міжнародні організації зобов'язані за будь-яких обставин виконувати і забезпечувати виконання своїх зобов'язань за міжнародним правом, включаючи право прав людини та гуманітарне право, для того, щоб запобігати й уникати ситуацій, які можуть призвести до переміщення осіб.

Принцип 6

1. Кожна людина має право на захист від свавільного переміщення з його чи її будинку або місця постійного проживання.
2. Заборона свавільного переміщення поширюється на переміщення:
  - а) спричинені політикою апартеїду, «етнічними чистками» або аналогічними заходами, метою або результатом яких є зміна етнічного, релігійного чи расового складу постраждалого населення;
  - б) під час збройних конфліктів, крім випадків, коли переселення спричинене необхідністю захисту цивільного населення або нагальними причинами військового характеру;
  - в) у випадках здійснення широкомасштабних проектів в області розвитку, не виправданих з точки зору незаперечних і пріоритетних інтересів населення;
  - г) під час лих, крім випадків, коли переселення

спричинене необхідністю евакуації постраждалих з міркувань їхньої безпеки та здоров'я; та

д) яке використовується в якості колективного покарання.

3. Переміщення має тривати не довше, ніж того вимагають обставини.

Обмеження свободи пересування залишається однією з найбільших проблем на сході України. Десятки тисяч громадян щодня перетинають лінію розмежування, щоб дістатись на роботу, відвідати рідних, перевірити майно, отримати пенсію та інші соціальні виплати, а також отримати доступ до базових послуг.
Фото: UNHCR Ukraine/М.Юренев

Принцип 7

1. Перед тим, як прийняти будь-яке рішення про переміщення осіб, відповідні органи влади мають розглянути всі можливі альтернативні рішення для уникнення переміщення. Якщо альтернативних рішень

не існує, то вживаються всі заходи для мінімізації переміщення та його негативних наслідків.

2. Органи влади, які здійснюють переміщення, у максимально можливій мірі забезпечують належні умови розміщення для переміщених осіб, виконання таких переміщень в задовільних умовах з точки зору безпеки, харчування, здоров'я та гігієни, а також нерозлучність членів однієї родини.

3. Якщо переміщення відбувається під час будь-яких ситуацій, окрім зумовлених збройними конфліктами та лихами, дотримуються наступні гарантії:

а) спеціальне рішення про це має прийняти орган державної влади, уповноважений за законом виносити рішення про здійснення таких заходів;

б) запроваджуються належні заходи для надання особам, які підлягають переміщенню, вичерпної інформації про причини та порядок їх переміщення, а також, у відповідних випадках, про компенсацію та переселення;

в) вживаються заходи для отримання вільної та інформованої згоди від осіб, які переміщуються;

г) відповідні органи влади докладають зусиль для залучення переміщених осіб, особливо жінок, до планування та виконання переселення;

д) правоохоронні заходи здійснюються за необхідності компетентними органами правопорядку;

е) право на ефективні засоби правового захисту, включно з переглядом таких рішень відповідними судовими органами, поважається.

Принцип 8

Переміщення здійснюється у такий спосіб, щоб не порушувати права осіб, які переміщуються, на життя, повагу до людської гідності, свободу та безпеку.

Принцип 9

На державу покладається конкретне зобов'язання захищати від переміщень корінні народи, меншини, селян-скотарів та інші групи осіб, які знаходяться в особливій залежності від своїх земель і прив'язані до них.

РОЗДІЛ

ПРИНЦИПИ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ

3

Принцип 10

1. Кожна людина має невід'ємне право на життя, і воно захищається законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Внутрішньо переміщені особи мають бути захищені, зокрема, від:

а) геноциду;

б) вбивства;

в) страт без належного судового розгляду та свавільних страт;

г) насильницьких зникнень, включно з викраденням або таємним утриманням під вартою, які становлять небезпеку для життя або призводять до смерті.

Заборонені погрози щодо вчинення будь-яких з перерахованих вище дій та підбурювання до них.

2. За будь-яких обставин забороняються напади на чи інші акти насильства по відношенню до внутрішньо переміщених осіб, які не беруть участі або припинили участь у воєнних діях. Зокрема, внутрішньо переміщеним особам забезпечується захист від:

- а)** прямих нападів або нападів невибіркового характеру чи інших актів насильства, включно зі створенням зон, в яких дозволяється напад на цивільних осіб;
- б)** використання голоду як методу ведення військових дій;
- в)** використання їх як прикриття для захисту військових об'єктів від нападу або для прикриття, підтримки чи створення перешкод військовим операціям;
- г)** нападів на їх табори або поселення; і
- д)** застосування протипіхотних наземних мін.

Принцип 11

1. Кожна людина має право на повагу до її гідності, а також на фізичну, психічну і моральну недоторканність.
2. Внутрішньо переміщеним особам, незалежно від того, чи обмежена їхня свобода, забезпечується, зокрема, захист від:
  - а)** згвалтувань, нанесення тілесних ушкоджень, катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, а також інших посягань на особисту гідність, таких, як акти насильства за ознакою статі, примусова проституція і будь-які форми непристойних посягань;
  - б)** рабства або будь-яких його сучасних форм, таких

як продаж у заміжжя, сексуальна експлуатація або примусова праця дітей; і

в) актів насильства, спрямованих на залякування внутрішньо переміщених осіб.

Забороняються загрози вчинення будь-яких з перерахованих вище дій та підбурювання до них.

*82-річна Віра Федотівна – одна з тисяч вразливих людей похилого віку, яких застав конфлікт на сході України та перевернув їхнє життя з ніг на голову. Вже втретє за своє довге життя пані Віра була змушена залишити свій дім. Утікаючи від сильних обстрілів, Віра Федотівна врешті-решт знайшла свій притулок в Ірпені, що під Києвом.
Фото: UNHCR Ukraine/Н.Довга*

Принцип 12

1. Кожна людина має право на особисту свободу та безпеку. Ніхто не може бути безпідставно арештований або затриманий.
2. З метою реалізації цього права для внутрішньо переміщених осіб забороняється утримувати або примусово розміщувати їх у таборах. Якщо за виняткових обставин виникає гостра потреба в утриманні або примусовому розміщенні, то вони не повинні тривати довше, ніж того вимагають обставини.
3. Внутрішньо переміщеним особам забезпечується захист від дискримінаційного арешту й утримання під вартою внаслідок їхнього переміщення.
4. За жодних обставин внутрішньо переміщених осіб не можуть брати в заручники.

Принцип 13

1. За жодних обставин внутрішньо переміщені діти не можуть бути призвані до армії, а також забороняється примушувати їх або дозволяти їм брати участь у військових діях.
2. Внутрішньо переміщеним особам має забезпечуватися захист від дискримінаційної практики призову в будь-які збройні сили або угруповання внаслідок їх переміщення. За будь-яких обставин забороняється будь-який жорстокий, нелюдський або принижуючий гідність примусовий призов або покарання за ухилення від призову.

Принцип 14

1. Кожна внутрішньо переміщена особа має право на свободу пересування і свободу вибору місця проживання.

Олександр 52 роки, він проживає у м. Красногорівка, Донецька область, що знаходиться за 300 м від лінії розмежування. Унаслідок прямого попадання снаряду, його абсолютно нова квартира згоріла дотла, а дружина ледве вижила, отримавши інвалідність.
Фото: UNHCR Ukraine / М.Юренєв

2. Зокрема, внутрішньо переміщені особи мають право вільно залишати табори та інші поселення та повертатися до них.

Принцип 15

Внутрішньо переміщені особи мають:

- а) право шукати безпечні умови проживання в іншій частині країни;
- б) право залишати свою країну;
- в) право шукати притулок в іншій країні; і
- г) право на захист від примусового повернення або переселення в будь-якому місці, де може виникнути загроза їхньому життю, безпеці, свободі та/або здоров'ю.

Принцип 16

1. Усі внутрішньо переміщені особи мають право знати долю та місцезнаходження зниклих безвісти родичів.
2. Відповідні органи влади докладають зусиль для з'ясування долі та місцезнаходження внутрішньо переміщених осіб, які вважаються зниклими безвісти, та співпрацюють з компетентними міжнародними організаціями, які беруть участь у вирішенні цього завдання. Вони інформують близьких родичів про хід пошуків і повідомляють їм про будь-які досягнуті результати.
3. Відповідні органи влади докладають зусиль для збору та ідентифікації останків загиблих осіб, не допускають їх розкрадання і наругу над ними, а також сприяють поверненню цих останків найближчим родичам або забезпечують їх належне поховання.
4. За будь-яких обставин забезпечується захист і повага до місць поховання внутрішньо переміщених осіб. Внутрішньо переміщені особи повинні мати право доступу до місць поховання їхніх померлих родичів.

Принцип 17

1. Кожна людина має право на повагу до її сімейного життя.
2. З метою реалізації цього права для внутрішньо переміщених осіб, які є членами однієї сім'ї, дозволено залишитися разом за їхнім бажанням.
3. Сім'ї, які були розлучені в результаті переміщення, повинні бути возз'єднані за можливістю в найкоротші терміни. Для прискорення возз'єднання таких сімей, особливо, якщо мова йде про дітей, здійснюються усі належні заходи. Компетентні органи сприяють членам сімей в пошуках, заохочують діяльність гуманітарних

організацій, які беруть участь у процесі возз'єднання сімей, і співпрацюють з ними.

4. Члени родин внутрішньо переміщених осіб, особиста свобода яких була обмежена в результаті розміщення або примусового утримання в таборах, мають право залишатися разом.

Принцип 18

1. Усі внутрішньо переміщені особи мають право на достатній рівень життя.
2. Незалежно від обставин та без будь-якої дискримінації компетентні органи влади мають надавати і забезпечувати внутрішньо переміщеним особам безпечний доступ до:
  - а) основних продуктів харчування та питної води;
  - б) базового притулку та житла;
  - в) належного одягу; і
  - г) основних медичних послуг та оздоровлення.
3. Особливі зусилля докладаються для забезпечення всебічної участі жінок в плануванні і розподілі базових ресурсів.

Принцип 19

1. Усім пораненим та хворим внутрішньо переміщеним особам та людям з інвалідністю серед них надається якомога повніша і своєчасна медична допомога та догляд. У разі необхідності, внутрішньо переміщеним особам забезпечується доступ до служб психологічної та соціальної допомоги.
2. Особлива увага має приділятися потребам у медичній допомозі жінкам, включаючи доступ до таких установ і служб системи охорони здоров'я жінок, як

центри охорони репродуктивного здоров'я, а також надання належних консультативних послуг жертвам сексуального та інших видів насильства.

3. Особлива увага також має приділятися запобіганню розповсюдженню серед внутрішньо переміщених осіб заразних та інфекційних хвороб, включаючи СНІД.

Принцип 20

1. Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

2. З метою забезпечення цього права для внутрішньо переміщених осіб відповідні органи влади видають їм всі документи, необхідні для користування та реалізації їх законних прав, такі як паспорти, посвідчення особи, свідоцтва про народження та свідоцтва про шлюб. Зокрема органи влади сприяють у видачі нових документів або заміні документів, загублених під час переміщення, без висування будь-яких необґрунтованих умов, таких як вимога повернення на місце постійного проживання для отримання цих або інших необхідних документів.

3. Жінки і чоловіки мають рівні права на отримання таких документів і мають право на те, щоб такі документи виписувалися на їхнє ім'я.

Принцип 21

1. Ніхто не має бути безпідставно позбавлений майна та власності.

2. Захист майна та власності внутрішньо переміщених осіб захищається у всіх обставинах, зокрема, від таких дій:

а) розграбування;

б) прямих або невибіркових нападів чи інших актів насильства;

в) використання для прикриття військових операцій або цілей;

г) каральних дій; і

е) знищення або експропріації як одного з видів колективного покарання.

3. Майно та власність, залишені внутрішньо переміщеними особами, мають бути захищені від знищення, а також від довільної або протизаконної експропріації, привласнення чи використання.

Принцип 22

1. Внутрішньо переміщені особи, незалежно від того, проживають вони в таборах чи ні, не підлягають дискримінації внаслідок їх переміщення при реалізації таких прав:

а) прав на свободу думки, совісті, релігії або віросповідання, переконань і вираження думок;

б) права на вільний пошук можливостей для працевлаштування та участі в економічній діяльності;

в) права на свободу зборів та участі на рівноправній основі у справах громади;

г) права голосувати та брати участь у веденні державних і громадських справ, включно з правом доступу до засобів, необхідних для здійснення цього права; і

д) права спілкуватися мовою, яку вони розуміють.

ПРИНЦИПИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Принцип 23

1. Кожна людина має право на освіту.
2. З метою забезпечення цього права для внутрішньо переміщених осіб відповідні органи влади забезпечують здобуття такими особами, зокрема переміщеними дітьми, безкоштовної обов'язкової початкової освіти. У процесі навчання мають поважатися їх культурна своєрідність, мова та релігія.
3. Особливі зусилля мають докладатися для забезпечення всебічної та рівноправної участі жінок і дівчат в освітніх програмах.
4. Як тільки дозволять обставини, внутрішньо переміщеним особам, зокрема підліткам та жінкам, незалежно від того, проживають вони в таборах чи ні, надається доступ до освітніх установ та установ для професійної підготовки.

*Чоловік літнього віку обирає необхідний одяг з гуманітарної допомоги у центрі для переселенців у м. Дніпро. Вимушені переселенці в Україні часто отримують предмети необхідності від місцевого населення, яке жертвує одяг та предмети побуту.
Фото: UNHCR Ukraine / А.МакКоннелл*

Принцип 24

1. Уся гуманітарна допомога надається згідно з принципами гуманності й неупередженості та без будь-якої дискримінації.
2. Гуманітарна допомога для внутрішньо переміщених осіб не повинна використовуватися не за призначенням, зокрема для політичних або військових цілей.

Принцип 25

1. Головний обов'язок і відповідальність за надання гуманітарної допомоги внутрішньо переміщеним особам покладається на органи влади.
2. Міжнародні гуманітарні організації та інші відповідні сторони мають право пропонувати свої послуги з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Такі пропозиції не слід розглядати як недружній акт або втручання у внутрішні справи будь-якої держави і до них слід ставитися доброзичливо. Ці пропозиції не можуть довільно відхилятися, особливо якщо відповідні органи влади не здатні або не бажають надати необхідну гуманітарну допомогу.
3. Відповідні органи влади мають надати дозвіл та сприяти вільному транспортуванню гуманітарної допомоги та надати особам, які займаються доставкою такої допомоги, швидкий і безперешкодний доступ до внутрішньо переміщених осіб.

ПРИНЦИПИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОВЕРНЕННЯ, ПЕРЕСЕЛЕННЯ ТА РЕІНТЕГРАЦІЇ

Принцип 26

Особам, які займаються наданням гуманітарної допомоги, їхнім транспортним засобам та вантажам, забезпечуються захист та недоторканість. Вони не повинні піддаватися нападам або іншим актам насильства.

Принцип 27

1. При наданні допомоги міжнародні гуманітарні організації та інші відповідні сторони належним чином враховують потреби внутрішньо переміщених осіб у захисті та їх права і вживають у зв'язку з цим відповідні заходи. Водночас такі організації та актори повинні дотримуватись відповідних міжнародних стандартів і кодексів поведінки.

2. Попередній пункт жодним чином не впливає на такі, що передбачають забезпечення захисту, обов'язки міжнародних організацій із відповідним мандатом, які можуть запропонувати свої послуги або до яких держави можуть звернутися із відповідним запитом.

Принцип 28

1. На компетентні органи влади покладений основний обов'язок і відповідальність за створення умов, а також за надання засобів, які дозволять внутрішньо переміщеним особам добровільно, в безпечних умовах і з гідністю повернутися у свої будинки або місця постійного проживання, або ж добровільно переселитися в будь-яку іншу частину країни. Відповідні органи влади мають докладати зусиль для полегшення реінтеграції осіб, які повернулися або переселилися.

2. Потрібно докладати особливих зусиль для забезпечення всебічної участі внутрішньо переміщених осіб в плануванні та здійсненні процесу їх повернення, переселення чи реінтеграції.

Принцип 29

1. Внутрішньо переміщені особи, які повернулися до своїх домів або місць постійного проживання чи переселилися в будь-яку іншу частину країни, не підлягають дискримінації внаслідок їх переміщення. Вони мають право брати всебічну рівноправну участь у веденні державних справ на всіх рівнях і мають рівний доступ до державної служби.

2. Відповідні органи влади несуть обов'язок і відповідальність за надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, які повернулися і/чи переселилися, у поверненні їхнього майна та власності, які вони залишили або які у них були вилучені після

їх переміщення. Якщо повернення такого майна і власності неможливе, то відповідні органи влади мають забезпечити або полегшити цим особам отримання належної компенсації або справедливого відшкодування в іншій формі.

Принцип 30

Усі відповідні органи влади забезпечують та полегшують міжнародним гуманітарним організаціям та іншим відповідним сторонам під час виконання діяльності згідно їх мандатів оперативний і безперешкодний доступ до внутрішньо переміщених осіб з метою сприяння їх поверненню або переселенню та реінтеграції.

У Криму Єлизавета Корнієць працювала в індустрії косметології. Після вимушеного переїзду в Чернівці у 2014 році, їй вдалося відновити професійну діяльність. Щоб знову займатися власною справою, Єлизавета подалася на грант від Агентства ООН у справах біженців для придбання необхідного косметичного обладнання.

Фото: UNHCR Ukraine / Антон Шевельов

Неофіційний переклад тексту
на українську мову забезпечено
громадською організацією «КримSOS».

Друк публікації здійснено за підтримки Агентства
ООН у справах біженців (UNHCR).